

ՀՀ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ, ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ, ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ԵՎ ՍՊՈՐՏԻ
ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ
«ԳՅՈՒՄՐՈՒ ՏՆՏԵՍԱԳԻՏԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ» ՊՈԱԿ

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ
ԴԱՍԸՆԹԱՑ 2023

Թեմա՝ ԱՐԺԵՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՁԵՎԱՎՈՐՈՒՄԸ ԴԵԿՈՐԱՏԻՎ-
ԿԻՐԱՌԱԿԱՆ ԱՐՎԵՍՏԻ ԵՎ ԴՐԱ ՏԵՍԱԿՆԵՐԻ ՄԻՋՈՑՈՎ
ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱՅԻ ԴԱՍԱԺԱՄԵՐԻՆ

Առարկա՝

Ուսուցչուհի՝

Ղեկավար՝

Տեխնոլոգիա

Անահիտ Դավթյան

Արմեն Հայրապետյան

Գյումրի-2023

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ.....	3
ԳԼՈՒԽ 1.	
«ԱՍԵՂՆԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆԸ» ԳԵՂԵՑԻԿԻ ՉԱՓԱՆԻՇ Է, ՍԵՓԱԿԱՆ ՀՄՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՎԱՐՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ.....	4
1.1 Հին հայկական ասեղնագործություն.....	5
1.2 Վան-Վասպուրական ասեղնագործություն.....	7
1.3 Շիրակ-Կարին ասեղնագործություն.....	8
1.4 Սյունիք-Արցախ ասեղնագործություն.....	9
1.5 Արարատի ասեղնագործություն.....	9
1.6 Ուրֆայի ասեղնագործություն.....	10
1.7 Թբիլիսիի հայկական ասեղնագործություն.....	11
1.8 Մարաշի ասեղնագործություն.....	12
1.9 Այնթափի ասեղնագործություն.....	14
ԳԼՈՒԽ 2.	
ԱՍԵՂԱԿԱՐԵՐԻ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ.....	15
2.1 Նյութեր և հարմարանքներ.....	15
2.2 Ձեռքի կարի մի քանի տեսակներ.....	16
ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ.....	18
ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ.....	19

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Աշխատանքը վերաբերում է դեկորատիվ-կիրառական արվեստի ճյուղերից մեկին՝ ասեղնագործությանը:

Ասեղնագործությունը լայն տարածում է ունեցել նաև Հայաստանում՝ դեռևս հնագույն ժամանակներից և իր զարգացման գագաթնակետին է հասել միջնադարում: Դեկորատիվ-կիրառական արվեստի այս ճյուղն արտահայտում է հնագույն ժամանակներից եկող կրոնական պատկերացումներն ու հավատալիքները, գեղագիտական ընկալումները, հայերի համար նախընտրելի ոճային, հորինվածքային առանձնահատկությունները, տարատեսակների և զարդանախշերի անսպառ բազմազանությունը: Հնագույն շրջանի ասեղնագործ նմուշները ցավոք մեզ չեն հասել և դրանց մասին պատկերացում ենք կազմում ազգագրական այլ աղբյուրներից: Պատմական ակնարկի միջոցով ներկայացրել են ասեղնագործության անցած ուղին սկսած միջնադարից մինչև մեր օրերը:

Աշխատանքում առանձնահատուկ տեղ են զբաղեցնում ասեղնագործության լավագույն և ամենատարածված տեսակները, ուղղություններն ու նմուշները: Հազարամյակներ շարունակ մարդիկ ստեղծել և զարգացրել են ասեղնագործության նոր ձևեր ու մեթոդներ:

Այժմ այն նորից արդիական է և լայնորեն կիրառվում է տարբեր բնագավառներում: Ավանդական մոտեցումները զուգակցվում են ժամանակակից տեխնոլոգիաներով, և ասեղնագործությունը դառնում է դեկորատիվ-կիրառական արվեստի լավագույն տեսակներից մեկը:

Նպատակները: Ձևավորել մշակույթի և ինքնաճանաչողական և սոցիալական կարողունակությունները դեկորատիվ-կիրառական արվեստի միջոցով 5-7 դասարանների մոտ տեխնոլոգիայի՝ դասաժամերին:

Աշակերտների մոտ ձևավորել գեղագիտական ճաշակ, երևակայություն, ստեղծագործելու հմտություններ:

Բացահայտվել են S2S կիրառությամբ տեղեկություններ թեմայի վերաբերյալ, ընդլայնվել պատկերացումները ասեղնագործության վերաբերյալ:

ԳԼՈՒԽ 1

«ԱՍԵՂՆԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆԸ» ԳԵՂԵՑԻԿԻ ՉԱՓԱՆԻՇ Է, ՍԵՓԱԿԱՆ ՀՄՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՎԱՐՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

Հայ ժողովրդի մշակութային գանձարանում աչքի ընկնող տեղ է գրավում կիրառական արվեստի մի ճյուղը կազմող գեղարվեստական ստեղծագործությունը՝ ձեռագործը:

Հայերը վաղ ժամանակներից ծանոթ են եղել և՛ հասարակ և՛ բարդ ասեղնակարերի հետ: Շնորհիվ ասեղ-թելի, ասեղնակարերի, զարդանկարների գործվածքը դառնում է զարդարանք: Բազմաբովանդակ, բազմաճյուղ ասեղնագործ արվեստը արտահայտչական հարուստ հնարավորություններ ունի:

Ասեղնագործությունը ժողովրդի հանճարի, արարող ձեռքի վկայությունն է: Այստեղ, ավելի քան մշակույթի որևէ այլ բնագավառում, հստակորեն դրսևորվում է տվյալ ժողովրդի եղարվեստական ճաշակը, երևակայությունը, մարդուն շրջապատող արտաքին աշխարհի գեղեցկության գեղագիտական ընկալման կարողությունը: Ասեղնագործությունը դեկորատիվ կիրառական արվեստի հնագույն, բայց և կենսունակ բնագավառներից մեկն է: Այն միաժամանակ արվեստի ամենամասսայական ձևերից է՝ իր ստեղծմամբ, տարածմամբ, դերով և նշանակությամբ:

Հայկական ասեղնագործ արվեստը մեծ տեղ է գրավում ոչ միայն ազգային գեղարվեստական մշակույթի մեջ, այլև կարևոր ներդրում է համաշխարհային դեկորատիվ-կիրառական արվեստի գանձարանում¹:

¹ <https://arar.sci.am/dlibra/publication/287554/edition/264033/content>

Պահպանված նմուշները հիացնում են գեղեցիկ զարդանկարներով, դրանցով ստեղծված հորինվածքներով, պատկերագրական բարդ բովանդակությամբ, արտահայտիչ տեսքով: Ինչպես հայ ժողովուրդն է ճակատագրի բերումով դեզերել երկրե-երկիր, այնպես նրա սիրած արվեստի հիասքանչ պատառիկները հայուհիների հետ անցել է՝ գաղթի դաժան ճանապարհներով, տարածել ու զարգացել են այն ժողովուրդների մեջ, ովքեր ապաստան են տվել:

Հայուհու համար ասեղնագործությունը գեղեցիկի չափանիշ է, սեփական հմտությամբ ու վարպետությամբ մշակույթի արտահայտություն:

Այժմ բազմաթիվ աղջիկներ և կանայք առնչվում են հայկական ասեղնագործության ավանդական արվեստի նրբահյուս հմտությանը, բացահայտում՝ իրենց անհատականությունն ու հեզեկան ներդաշնակությունը:

1.1 ՀԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՍԵՂՆԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆ

Հայկական ասեղնագործ արվեստը իր ամբողջ հարստությամբ ու ոճով, ինչպես նաև պատկերագրության ներքին բովանդակությամբ, հարազատություն ու նմանություններ ունի ճարտարապետական կառույցների, խաչքարերի, գերեզմանաքարերի զարդաքանդակների, ինչպես նաև որմնանկարչության և մանրանկարչության զարդանկարային կառուցվածքի և գունային լուծման հետ:

Ասեղնագործ զարդարանքների որոշ տեսակներ յուրովի մոտենում են ոսկերչության, արծաթագործության արվեստին, մանավանդ, եթե վերջիններս բանված են գուգաթելի

/Ֆիլիգրան, թելկար/ տեխնիկայով:

Հայկական ասեղնագործ արվեստի ինքնատիպությունը, առանձնահատկությունները դարից դար ամուր պահպանվել են ժողովրդական լայն զանգվածների մեջ: Այդ արվեստի տարածումը հայրենիքում և այլ երկրներում կապված է հայ ժողովրդի պատմության հետ:

Հին հայկական ասեղնագործության 2 մասին վկայում են մատենագիրներ Ագաթանգեղոսը, Մովսես Խորենացին և ուրիշները: Միջնադարից պահպանվել են ասեղնագործ պատառիկներ, Անիի պեղումներով հայտնաբերվել են 12-13-րդ դարերի զգեստների, ծածկոցների մնացորդներ, ինչպես և ձեռագրերի կազմաստառեր և այլն²:

Հայկական ասեղնագործությունը զարգացել է հիմնական ուղղություններով՝

1. Ժողովրդական /գեղջկական տարագ/

2. Քաղաքային /առևտրաարհեստավորական կենցաղ/

3. Եկեղեցական

Արժեհամակարգի ձևավորման մեջ կարևորվում է «Աստվածաշունչը»՝ քրիստոնեական Սուրբ Գիրքը ժողովրդի հետ դարավոր ուղի անցնելով՝ նոր շունչ ու մարմնավորում է ստացել ասեղնագործված կտավի մեջ:

Ասեղնագործությունը տարածված էր Հայաստանի բոլոր շրջաններում, հատկապես Վան-Վասպուրականում, Շիրակ-Կարինում, Սյունիք-Արցախում, Արարատյան երկրում,

²[https://hy.m.wikisource.org/wiki/%D4%B7%D5%BB:%D5%80%D5%A1%D5%B5%D5%AF%D5%A1%D5%AF%D5%A1%D5%B6_%D5%8D%D5%B8%D5%BE%D5%A5%D5%BF%D5%A1%D5%AF%D5%A1%D5%B6_%D5%80%D5%A1%D5%B6%D6%80%D5%A1%D5%A3%D5%AB%D5%BF%D5%A1%D6%80%D5%A1%D5%B6_\(Soviet_Armenian_Encyclopedia\)_1.djvu/555](https://hy.m.wikisource.org/wiki/%D4%B7%D5%BB:%D5%80%D5%A1%D5%B5%D5%AF%D5%A1%D5%AF%D5%A1%D5%B6_%D5%8D%D5%B8%D5%BE%D5%A5%D5%BF%D5%A1%D5%AF%D5%A1%D5%B6_%D5%80%D5%A1%D5%B6%D6%80%D5%A1%D5%A3%D5%AB%D5%BF%D5%A1%D6%80%D5%A1%D5%B6_(Soviet_Armenian_Encyclopedia)_1.djvu/555)

Կիլիկիայում, Կեսարիայում, Կոստանդնուպոլսում ու Թիֆլիսում, Հայկական ասեղնագործության հրաշալի նմուշներ են ստեղծվել Ղրիմում, ԱՄՆ-ում և այլուր:

Հայտնի են նաև առանձին քաղաքների անուններով հիշատակված ասեղնագործություններ՝ Վանի, Մարաշի, Այնթափի, Կարինի, Տարսունի և այլն: Հայկական ասեղնագործ արվեստի մեջ հանդիպում են երկրաչափական, բուսական, կենդանական, ճարտարապետական, ինչպես նաև երկնային մարմինների ֆանտաստիկ ձևերի պարզ ու բարդ բովանդակություն ունեցող զարդանկարներ, պատկերագրություններ: Խաչքարերի, գորգերի և ասեղնաործ զարդարանքների նմանությունները հաճախ ընդգրկում են ամբողջ մակերեսի զարդանկարի կառուցվածքը: Եկեղեցական ասեղնաործությունները թե՛ պատկերագրությամբ և թե՛ գունային լուծմամբ մեծ նմանություն ունեն մանրանկարչության հետ: Պահպանելով հայ լուսավորչական կրոնի կանոնները, դրանք արտահայտում են միասնական առանձնահատուկ ոճ: Դարերի խորքից գալով ասեղնագործական նախշերը մշակվել են և ստացել են կատարյալ ձևեր:

1.2 ՎԱՆ-ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ԱՍԵՂՆԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆԸ

Վանը հայկական կիրառական արվեստի միակ կենտրոններից է եղել, ուր պահպանվել են ժողովրդական ասեղնագործության հազարամյա ավանդույթներն ու վարպետությունը:

Վանի կարի ժամանակ գործ է ածվում թեթև, երբեմն թափանցիկ կտավ, այն հաշվով, որ հնարավոր լինի կտավի թելերը հաշվել: Պատմիչների նկարագրությունից հայտնի է, որ գոհարներով, մարգարիտներով ասեղնագործված են եղել թագավորական և իշխանական հագուստները, ծածկոցները, թամբերը և այլ իրեր³:

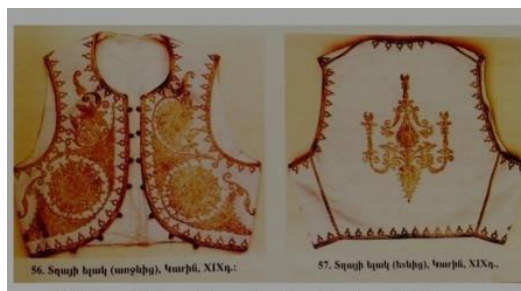
³ <https://arar.sci.am/dlibra/publication/287554/edition/264033/content>

Վանք հարուստ է եղել ասեղնակարերով, օրինակ հայտնի Վանի կարը: Վանք հայտնի է եղել ժանյակի բոլոր տեսակներով: Նուրբ և աննման ասեղնագործ ժանյակների մեջ կենդանի են մնացել հատկապես կոսմոգենիկ, բուսական և երկրաչափական զարդամոտիվներ:

1.3 ՇԻՐԱԿ-ԿԱՐԻՆ ԱՍԵՂՆԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆ

Հայակական ասեղնագործության պահպանված աշխարհիկ բնույթի ամենաինն նմուշները 10-13-րդ դարերից են: Դրանցից են Անի քաղաքի պեղումների արդյունքում հայտնաբերված Հոնենց Տիգրանի փոքրիկ բարեկամուհու դամբարանի մետաքսյա հագուստը, բանված ոսկեթելերով:

Անիի ասեղնագործության մեջ գերակշռում են բարդ կարերը: Գաղթի տարիներին այս շրջանների բնակչության մեծ մասը փրկվելով տեղափոխվեց Անդրկովկաս, սակայն շարունակեց զբաղվել կիրառական արվեստի բազմաթիվ ճյուղերով, այդ թվում՝ ասեղ-

նագործությամբ⁴: 19-րդ դարում Ալեքսանդրապոլում, Ախալցխայում և Թիֆլիսում գործում էին ոսկեթել ասեղնագործության մի շարք արհեստանոցներ:

1.4 ՍՅՈՒՆԻՔ-ԱՐՑԱԽԻ ԱՍԵՂՆԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆ

Հայաստանի՝ Զանգեզուրի, Սիսյանի, Գորիսի, Ղափանի շրջաններն են ընդգրկված Սյունիքի ասեղնագործության դպրոցում⁵: Ըստ հիշատակության ասեղնագործությունը բավական զարգացած է եղել Սյունիքում: Պահպանված ամենահին ասեղնագործ զարդարանքը 17-րդ դարի է: Սյունիքի հին ասեղնագործությունները կատարվել են աշխատատար կարերով, մետաքսաթելերով, ոսկեթելով՝ մարգարիտներով ու գոհարներով: 19-20-րդ դարերի ասեղնագործությունները նախորդ դարերի փայլը չունեն, սակայն հետաքրքրություն են ներկայացնում կարատեսակներով ու զարդանկարներով:

Սյունիքի կանացի հագուստը հարուստ չի եղել ասեղնագործությամբ: Ասեղնագործվել են վարտիքի եզրը՝ փողքակապը, շապիկի կուրծքը, ոսկեթելով ասեղնագործվել են գլխի թագը, ճակատակապը:

Սյունիքում տարածված են հնուց եկող վերադիր կոչվող կարերը, երեխայի հարգենգրպանները, ծածկոցները, բոխչաները: Հաճախ տոսրկապ կոչվող բոխչաները կարված են եղել խճանկարային ասեղնագործությամբ նաև տարբեր գույնի կտորներից կազմված նախշերով:

1.5 ԱՐԱՐԱՏԻ ԱՍԵՂՆԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆ

⁴ <https://arar.sci.am/dlibra/publication/287554/edition/264033/content>

⁵ Նույն տեղում, էջ 27-32:

Արարատյան ասեղնագործությունները շքեղ են, կարված ոսկեթելերով, փայլուններով, մարգարտով, ուլունքներով: 20-րդ դարի տեղական գեղջկական տարազը համարյա գուրկ է ասեղնագործությունից:

Արարատյան ասեղնագործությունը ամենահարուստն է եկեղեցական զարդարանքներով⁶: Արարատյան ասեղնագործ դպրոցում այսօրել Էջմիածնի տաճարն իր շրջապատի եկեղեցիների հետ առանձնակի տեղ է գրավում: Ամեն տարի երկրի տարբեր մասերից ուխտի եկածներ նվերներ են բերում, որոնք իրենց գեղարվեստական տեսքով, ասեղնակարերի բարդ ձևերով, օգտագործված նյութի՝ մետաքսի, ոսկեթելի, թանկագին ակների, մարգարիտների արկայությամբ եզակի գործեր են:

1.6 ՈՒՐՖԱՅԻ ԱՍԵՂՆԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆ

Ուրֆա, Ուռհա քաղաքը կամ պատմական Եդեսիան գտնվում է միջագետքի հյուսիսում՝ Մեծ Հայքի հարավ-արևմտյան կողմում:

Երբեմնի արհեստներով հարուստ Ուրֆայի մշակույթը այսպիսով շարունակեց ապրել՝ վերապրածների միջոցով մեզ հասցնելով Ուֆայի չքնախ ասեղնագործությունը: Այսօր էլ ձեռագործը հալեպի հայ ասեղնագործուհիների ընտանեկան ավանդույթի մաս է կազմում:

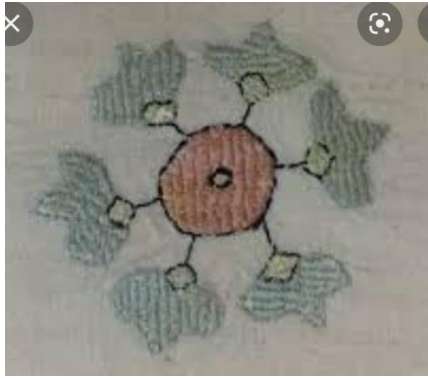
Ուրֆայի ասեղնագործությունը հիմնականում բնորոշ են ոճավորված բուսածաղկային մոտիվներն ու թռչունների պատկերները⁷:

Հայաստանի ազգային պատկերասրահում են պահվում Ուրֆայի հայ կանանց ասեղ-

⁶ <https://arar.sci.am/dlibra/publication/287554/edition/264033/content>, էջ 33-43:

⁷ [Ուրֆայի ասեղնագործություն | Ոսկե քիլազուկ \(wordpress.com\)](http://www.urfay.com):

նագործության երկու ալբոմ, որը հանձնվել է Ուրֆայեցի Սաթենիկ Բիզիկյանի կողմից, ով ամուսնու հետ 1947թ. ներգաղթել էր Խորհրդային Հայաստան: Ուրֆա քաղաքը պատմության մեջ հայտնի է նաև Եդեսիա անունով: Ուրֆայի զարդամոտիվներում գերիշխում են տերևազարդ ծաղիկներ, պարզեցված և ոճավորված: Գույները մեղմ են, հաճախ գուգակցված ոսկեթել բանվածքով:

Ուրֆայի հայ կանանց ասեղնագործական արվեստը հետաքրքիր է նաև այն ընդհանրություններով, որ ունեն հայկական ավանդական կիրառական արվեստի այլ ճյուղերը:

Ասեղնագործությունների հապճեպով, երբեմն անխնա կտրված լինելը մեզ ուղղում է հետևյալ ենթադրությանը: Հավանաբար Ուրֆայից փախչելիս, ձեռագործերի զարդաձևերը փրկելու մտահոգությամբ, Սաթենիկը արագորեն կտրատել է ձեռքի տակ եղած ձեռագործերը, յուրաքանչյուրից վերցնելով մի կարևոր մաս: Նա ըստ երևույթին մտածել, որ, ինչպես զարդանկարներից օգտվելով կարելի է վերականգնել կորստյան մատնված աշխատանքները:

Ամենայն հավանականությամբ ամբողջական ձեռագործները փրկելու հնարավորություն չի ունեցել:

1.7 ԹԲԻԼԻՍԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՍԵՂՆԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆ

Հայ ժողովրդի մշակույթի ասպարեղում մեծ տեղ է գրավել Վրաստանը և նրա մայրաքաղաք Թիֆլիսը, որի հետ կապ են ունեցել նաև հյուսիսային Կովկասի բնակավայրերը: Թբիլիսին հայ արվեստի համար շատ յուրահատուկ օջախ է, որ հնուց ի վեր

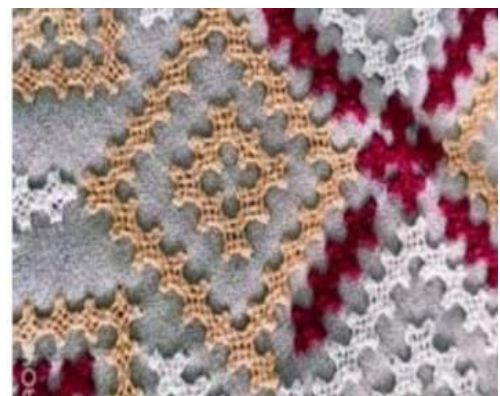
զարգացել են հայ ժողովրդի արհեստները⁸: Շքեղորեն ապրող մեծ քաղաքի հարուստների ասեղնագործ զարդարանքները կատարում էին հայ չքավոր կանայք և աղջիկները: Հայ ասեղնագործուհիները պատրաստում էին կենցաղային զարդարանքներ՝ ճակատակալ, ժանյակ, կրծկալ և այլն: Մինչև 20-րդ դարի առաջին քառորդը հայկական կուսանոցի աղջիկները զբաղվում էին ոսկեթել, մետաքսաթել ասեղնագործությամբ: Առանձնապես գեղեցիկ և աշխատատար էին սպիտակ կտորի վրա սպիտակ թելով կատարված հարթակարերը և թելքաշը, նման Վանի, Անյութապի հայկական զարդարանքներին:

Թբիլիսիում բնակվող հայ ասեղնագործուհիների թիվը չափազանց մեծ է եղել, որոնց մի մասը մասնագիտացած էր թանկարժեք սպիտակեղենի ասեղնագործության մեջ, մյուս մասն էլ՝ վարագույրների, սփրոցների, բարձերի և այլն:

19-րդ դարի վերջին և 20-րդի սկզբին Թբիլիսիի ասեղնագործությունը հասել էր բարձր կատարելության:

1.8 ՄԱՐԱՇԻ ԱՍԵՂՆԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆ

⁸ <https://arar.sci.am/dlibra/publication/287554/edition/264033/content> էջ 55-56:

Կիլիկյան Հայաստանի քաղաքներից Մարաշը՝ Գերմանիկը, իր հարակից բնակավայրերով նշանավոր է իր ասեղնագործությամբ:

Համաշխարհային պատերազմից հետո հրաշքով փրկված Մարաշցիները պատուպարվեցին Սիրիայում, Լիբանանում, Եգիպտոսում: Տառապյալ կյանքի ճանապահներին նրանք կորցրին իրենց գույքը, հարստությունը, սակայն պահպանեցին աշխատասիրությունը, վարժ ձեռքերի ունակությունները, վարպետությունը՝ գոյատևման ազդակները:

Երկու խմբի են բաժանվում Մարաշին բնորոշ ասեղնագործ աշխատանքներ: Առաջին հարթակարն է /Ձեյթունի կար կամ կոթ ասեղ, աթլասլամա/, երկրորդը գաղտնակարն է, հյուսած կար, որ կոչվում է նաև իրկա: Այս երկրորդն է, որ շատ բնորոշ է Մարաշին⁹:

Մարաշի ասեղնագործության հետաքրքիր տիպ են ներկայացնում հյուսած կարով ասեղնագործված ռոմբավոր գորգերն ու սփրոցները: Այժմ Հայաստանի թանգարաններում ևս կան Մարաշի զարդարանք-ասեղնագործությունները: Հատկապես ամենատպավորիչներից են հարթակար աթլասլամա գորգերը, որոնք ունեն գունային և կառուցվածքային մեծ արտահայտչականություն: Հարթակար սփրոցների դեպքում ևս հաճախ են հանդիպում կանոնավոր եզրանախշերը, կենտրոնում խոշոր արևի խորհրդանիշներ և վարդյակներ, չորս անկյուններում քառորդ կլոր, լուսաձև մոտիվներ և աստղիկներ:

Զարդանախշերում հաճախ հանդիպող 5 նշանը Մարաշի չափազանց կարևոր է մշակութաբանության տեսակետից: Վիշապի կամ օձի ամենապարզ ձևը հիշեցնող այս նշանը¹⁰: Մարաշի ասեղնագործության մեջ վիշապը հանդես է գալիս որպես կենաց ծառի պահապան և նրանցով է ձևավորվում զարդապատկերները:

Այսօր գերակշիռ մեծամասնությամբ Մարաշի գործը ու իր երկու ձևերով կատարում են թավիշի լավագույն տեսակների վրա:

Պատահում են հարթակար աշխատանքներ, որոնց մեջ օգտագործվել են և բամբակե և բրդե թելեր: Աշխատանք սկսելու համար անհրաժեշտ էր ընտրել հորինվածքը և գծագրել կտորի վրա:

⁹ <https://arar.sci.am/dlibra/publication/330550/edition/302402/content> էջ 5-20:

¹⁰ [MARASHI HARTAKAR - ՄԱՐԱՇԻ ՀԱՐԹԱԿԱՐ - YouTube:](#)

1.9 ԱՅՆԹԱՊԻ ԱՍԵՂՆԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆ

Այնթապի ասեղնագործության պատմությանն ու ավանդույթներն անփոփոխ նոր երկհատորյակ է հրապարակվել, որի հեղինակը Հալեպի Մ. Սարյանի անվան ակադեմիայի ուսուցիչ Հրազդան Թուքմաջյանն է: Երևանի Մատենադարանում «Այնթապի օրեր» ծրագրի շրջանակում տեղի են ունեցել գրքի շնորհանդես «Այնթապի ինքնատիպ ձեռագործ աշխատանքներից բաղկացած ցուցահանդեսի բացումը»:

ԳԼՈՒԽ 2. ԱՍԵՂՆԱԿԱՐԵՐԻ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

Ասեղնագործությունը դեկորատիվ-կիրառական արվեստի տեսակ է՝ հագուստը, կենցաղային առարկաները զարդարելու, դեկորատիվ պանոններ ստեղծելու համար: Ասեղնագործ աշխատանքները ստեղծվում են ասեղով, երբեմն՝ հեյլունով, ասեղնագործվող մեքենայով՝ բամբակե, վուշե, մետաքսե, բրդե թելերով, օգտագործում են նաև ուլունքներ, մարգարիտ, ոսկեթել և այլն¹¹:

Ասեղնագործությունը լինում է 2 տեսակ՝ կտորը, կտորի վրա ձգվող վերադիր Ասեղնագործությունը հնագույն ծագում ունի: Սկզբում օգտագործել են բույսի փշերից կամ ձկան ոսկորից, ապա՝ փայտից, փղոսկրից, մետաղից սարքած ասեղները: Հայկական ասեղնագործ արվեստի մեջ հանդիպում են երկրաչափական, բուսական, կենդանական, ճարտարապետական, ինչպես նաև երկնային մարմինների ֆանտաստիկ ձևերի պարզ ու բարդ բովանդակություն ունեցող զարդանկարներ, պատկերագրություններ: Խաչքարերի, գորգերի և ասեղնաործ զարդարանքների նմանությունները հաճախ ընդգրկում են ամբողջ մակերեսի զարդանկարի կառուցվածքը: Եկեղեցական ասեղնաործությունները թե՛ պատկերագրությամբ և թե՛ գունային լուծմամբ մեծ նմանություն ունեն մանրանկարչության հետ: Պահպանելով հայ լուսավորչական կրոնի կանոնները, դրանք արտահայտում են միասնական առանձնահատուկ ոճ: Դարերի խորքից գալով ասեղնագործական նախշերը մշակվել են և ստացել են կատարյալ ձևեր:

2.1 ՆՅՈՒԹԵՐ ԵՎ ՀԱՐՄԱՐԱՆՔՆԵՐ

Ասեղնագործությունը կատարվում է ասեղով՝ միագույն կամ բազմագույն թելերով: Ասեղնագործությամբ մեջ օգտագործվում են տարբեր տեսակի գործվածքներ, թելեր և ասեղներ:

¹¹ [Փրկված ձեռագործների բացառիկ նմուշներ. Նարեկ Վան Աշուղաթոյանի անձնական հավաքածուն ցուցադրվում է - YouTube](#)

Ասեղները լինում են տարբեր երկարության N1-ից մինչև 12-ը: Կարի ձեռագործ աշխատանքի համար անհրաժեշտ է ունենալ ասեղների հավաքածու: Կտոր-ասեղնագործության համար կարելի է օգտագործել ամեն տեսակի կտորեղեն՝ քաթան, կտավ, բարխատ, մետաքս, տրիկոտաժեղեն և այլն:

Թելօգտագործում ենք տարբեր տեսակի թելեր՝ բամբակյա, մուլինե, բրդյա, վուշե, ոսկյա, կապրոնե, արծաթյա թելեր: Լվացման ենթակա ձեռագործների համար պետք է օգտագործել գույնը չթափվող թելեր:

Մկրատ-կարևոր է ունենալ երկու տեսակի մկրատ՝ մեծը, որով կտորեղեն է կտրվում և մյուսը փոքր ու սրածայր, որով ասեղնագործվող կտորի ավելորդություններն են կտրվում:

Մատնոց-օժանդակ, միջոցներից մեկը մատնոցն է որի մի քանի տեսակներից նախընտրելին մետաղից պատրաստվածն է: Այն հազցվում է աջ ձեռքի միջնամատին: Պատճենահանման թուղթ-կարևոր միջոցներն են՝ ընդօրինակելու համար պատճենահանման թղթերը, նախընտրված կտորին փոխանցելու համար:

2.2 ՁԵՆՔԻ ԿԱՐԻ ՄԻ ՔԱՆԻ ՏԵՍԱԿՆԵՐ

«Ուզում ես վարպետ դառնալ, հմտություններ ձեռք բեր մանկուց»: Շիլլերի Հագուստ17 կարելու համար հարկավոր է դետալները կարել, միացնել իրար: Կարերը լինում են երկու տեսակ՝ ձեռքի և մեքենայի:

Դիտարկենք ձեռքի կարի մի քանի տեսակներ՝

Շուրուկակար /բլանդ/- այս կարն ամենատարածվածն է, այն կիրառվում է կարվող հագուստի մասերը չափափորձելու կամ արդուկելու ժամանակ, ժամանակավորապես ամրացնելու համար, իսկ մեքենակարելուց հետո այն պետք է քանդել:

Մեքենայակար-սա ամենաամուր կարն է:

Դարձկար-այս կարը նման է մեքենայակարին, պարզապես կարերն իրարից հեռու է արվում:

Պատճենահանման կար-շուրուկվում է շատ թույլ, որից հետո մկրատով կտրել այնպես, որ կտորների վրա մնա ու պահպանվի պատկերը կամ այն ինչ նշել ենք:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Այսպիսով ուսումնասիրելով ասեղնագործություն թեման և հաշվի առնելով իմ սեփական փորձը դասավանդման ընթացքում, հանգեցի այն եզրակացությանը, որ այն ասեղնագործությունը, չի կորցրել իր արդիականությունը և օգտագործվում է հագուստի, սփրոցների, վարագույրների և այլ առարկաների գեղազարդման համար: Ժամանակի ընթացքում ասեղնագործության պարզ ձևերը կատարելագործվել են: Ասեղնագործ իրերը մեծ պահանջարկ ունեն և բարձր են գնահատվում: Այդ պատճառով կարևոր է մատաղ սերնդի մեջ սեր սերմանել մեր ազգային արժեքների հանդեպ: Քանզի հայկական ասեղնագործությունը ժողովրդի սեփականությունն է ու վկան է մեր անցյալի գեղարվեստական հարստություն: Ասեղնագործության հայկական ավանդույթները շարունակվում են մինչև օրս: Դրան զուգահեռ ողջ աշխարհում ևս չի մարում ասեղնագործության հանդեպ հետաքրքրությունը: Ասեղնագործության և ասեղնագործելու արվեստի լավագույն միջոցն ու դրսևորման եղանակը հանդիսանում է դպրոցները, որոնց շնորհիվ մեր աշակերտները առնչվում են հայկական ասեղնագործության արվեստի նրբահյուս հմտությանը, բացահայտում՝ իրենց անհատականությունն ու հոգեկան ներդաշնակությունը:

Անհատական է խմբային աշխատանքները, ժամանակակից ուսուցման մեթոդներն ու հմտությունները հնարավորություն են տալիս առանձնահատուկ նրբությամբ, մանրակրկիտությամբ, գունային ներդաշնակ համադրումներով, տեխնիկական վարպետությամբ և անշուշտ՝ սիրով ու համբերությամբ սովորեցնել աշակերտներին ասեղնագործելու ուրույն տեխնոլոգիան, արվեստն ու լեզուն:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. «Տեխնոլոգիա» հանրակրթական դպրոցի 5-րդ դասարանի դասագիրք, հեղ. կողմ՝ Ս. Հովսեփյան, Ա. Հարությունյան, Մ.Աղաջանյան, Լ. Վերդյան, Երևան, 2023, 128 էջ:
2. Հայկական Սովետական Հանրագիտարան, առաջին հատոր, Երևան, 1974, 720 էջ:
3. Դավթյան Ս., Հայկական ասեղնագործություն մի հին նմուշ, Երևան, 1972, 64 էջ: <https://arar.sci.am/dlibra/publication/287554/edition/264033/content>
4. Պատրիկ Ա., Ուրֆայի ասեղնագործություն, Երևան, 1985: [Ուրֆայի ասեղնագործություն | Ոսկե քիլագուկ \(wordpress.com\)](http://www.norfa.com/urfa-aspic-embroidery)
5. Դավթյան Ս., Մարաշի ասեղնագործություն, Երևան, 1978, 56 էջ:
6. Գալստյան Ս., Մխիթարյան Լ., Հայկական միջնադարյան զարդարվեստ <https://arar.sci.am/dlibra/publication/330550/edition/302402/content>
7. Թոքմանջյան Հ., Այնթապի ասեղնագործություն, Հալեպ-Երևան, 2015: